

Šifra kandidata:

Državni izpitni center

SPOMLADANSKI ROK

SLOVENŠČINA

Izpitna pola 2

Razčlemba izhodiščnega besedila

Ponedeljek, 31. maj 2004 / 90 minut

*Dovoljeno dodatno gradivo in pripomočki: kandidat prinese s seboj nalivno pero ali kemični svinčnik.
V izpitno polo je vložena priloga z dvema neumetnostnima besediloma.
Kandidat dobi tudi dva ocenjevalna obrazca in konceptni list.*

SPLOŠNA MATURA

NAVODILA KANDIDATU

Pazljivo preberite ta navodila. Ne izpuščajte ničesar.

Ne obračajte strani, dokler Vam nadzorni učitelj tega ne dovoli.

Prilepite kodo oziroma vpišite svojo šifro (v okvirček desno zgoraj na tej strani in na ocenjevalna obrazca).

Naloge, pisane z navadnim svinčnikom, se točkujejo z 0 (nič) točkami.

V tej izpitni poli je 27 nalog. Rešitve vpisujte z navadno rabo velikih in malih pisanih ali tiskanih črk v prostor, ki je za to predviden, z nalivnim peresom ali kemičnim svinčnikom. Vpisovanje rešitev s samimi velikimi tiskanimi črkami (verzalkami) ni dovoljeno (odbitne točke). **Pišite razločno.** Nečitljive rešitve ter nejasni popravki se točkujejo z 0 (nič) točkami. Pazite na slovnično in pravopisno pravilnost odgovorov (možnost odbitnih točk zaradi jezikovnih napak).

Število točk, ki jih lahko dobite za posamezne naloge, je navedeno v izpitni poli.

Zaupajte vase in v svoje zmožnosti.

Želimo Vam veliko uspeha.

Ta pola ima 12 strani, od tega 1 prazno.

Pozorno preberite izhodiščni besedili in rešite naloge.

1. Kaj je skupno obema besediloma? (Obkrožite črki pred pravilnima odgovoroma.)

- a) prenosnik
- b) tema
- c) sporočevalec
- č) naslovník

(2 točki)

2. Preberite uvodna dela obeh besedil (naslovje in 1. odstavek). Iz katerega uvodnega dela lažje sklepamo, o čem bo govorilo besedilo? (Podčrtajte.)

iz prvega / iz drugega

Svojo odločitev pojasnite v največ treh povedih.

(5 točk)

3. Ali naslednje trditve za **prvo** besedilo držijo? (Obkrožite DA ali NE.)

Besedilo je dvogovorno.	DA / NE
Namenjeno je ozkemu krogu bralcev.	DA / NE
Želi obogatiti naslovníkovo vednost.	DA / NE
Vsebuje tudi nebesedne prvine.	DA / NE
Govori o znanstvenih razlagah izvora krajevnega imena.	DA / NE

(5 točk)

4. Prvo izhodiščno besedilo je bilo objavljeno tudi kot predgovor k zbirki bohinjskih pravljíc. (Obkrožite ustrezno.)

DA / NE

(2 točki)

5. Obkrožite črki pred trditvama, ki sta vsebinsko skladni z **drugim** besedilom.

- a) Ime kraja Brnik izhaja iz staroindijske besede *bhramara*.
- b) Priimek Breclj nima z besedo brencelj nobene povezave.
- c) Ime Brno prihaja od besede *brneti*.
- č) Brniku pravijo domačini tudi Pernecke.
- d) Beseda *brenčati* posnema naravne glasove.
- e) Krompirju so včasih rekli brnik.

(2 točki)

6. Kateri način razvijanja teme prevladuje v **drugem** besedilu?

(2 točki)

7. Ugotovite, v katerih treh povedih se sporočevalec razodeva, in na črtice pred njimi napišite x.

_____ *Sorodna imena za kraje, za katere je bilo značilno blato, se raztezajo po slovanskem svetu.*

_____ *V zvezi s krajevnim imenom Bohinj obstaja veliko razlag.*

_____ *Hudomušna in izrazito osebna je razlaga V. Vodnika.*

_____ *Beseda brneti skupaj z brenčati spada med tako imenovane onomatopeje.*

_____ *Izbranost in izvoljenost Bohinja ter njegovih ljudi potrjuje prikupna razlagalna pripovedka.*

_____ *Zanimiva je tudi stara beseda za krompir, brnik ali brnice.*

_____ *Otroci mislijo, da je Brnik dobil ime po brnenju letal.*

(3 točke)

8. Rešitev prejšnje naloge potrjuje, da izhodiščno besedilo ni strokovno ali znanstveno,

temveč _____.

(2 točki)

9. Naslednjim povedim določite sporočevalčev namen. Gre v njih za prikazovanje, poizvedovanje, zagotavljanje, pozivanje, vrednotenje? (Odgovore vpišite na predvidena mesta.)

Katera od razlag imena Bohinj se vam zdi najmanj verjetna?

Preberite članek do konca.

Zgodba o nastanku Bohinja bi bila lahko prepričljivejša.

Ime Bohinj zagotovo pride od bolh.

Rešitve in razlage o Bohinju je iskal tudi Janez Mencinger.

Nam lahko pokažete pot k Bohinjskemu jezeru?

(6 točk)

10. V dveh povedih iz prejšnje naloge je namen izražen posredno/indirektno. Prepišite povedi in ju preoblikujte tako, da bo namen izražen neposredno/direktno.

Izpis 1. izbrane povedi: _____

Preoblikovana poved: _____

Izpis 2. izbrane povedi: _____

Preoblikovana poved: _____

(5 točk)

11. V besedilu so navedene razne besede, iz katerih naj bi se razvilo ime *Bohinj*. Za vsako razlago napišite, od kod oziroma po kom jo je zbirateljica bohinjskih pravljic povzela.

Razlaga	Od kod/po kom je razlaga povzeta?
iz <i>Bog</i>	
iz <i>bolha</i>	
iz <i>boh (sir)</i>	
iz <i>Boginj</i>	
iz <i>wohin</i>	

(5 točk)

12. V preglednico razvrstite besede z naglasom na prvem, srednjem oziroma zadnjem zlogu.

zanimiv, blato, Koprivnik, Vodnik, odmaknjen, ljudje, pravljica, preden, dobili

Naglas na prvem zlogu	Naglas na srednjem zlogu	Naglas na zadnjem zlogu

(3 točke)

13. Iz prejšnje naloge izpišite besedo, v kateri je naglašen *ozki o*. Spremenite ji naglasno mesto in jo uporabite v povedi.

Izpis besede: _____

Beseda s spremenjenim naglasnim mestom (mesto naglasa podčrtajte):

Poved: _____

_____ (5 točk)

14. Oglejte si slovarske sestavke za isto besedo in ugotovite, iz katerih jezikovnih priročnikov so vzeti. Na ustrezne črte napišite **vrste** priročnikov.

bôlha -e ž, *bôlhica*, *bôlšji*. Enako je hrv., srb. *bûha*, srb. *bûva*, rus. *bloxà*, češ. *blecha*. Pslovan. **bluxa* je dalje enako z lit. *blusà*, let. *blusa* in afg. *vraža* 'bolha'. Sorodni, delno tabuistično spremenjeni izrazi za to žival so še gr. *psýlla*, stvnem. *flôh*, nem. *Floh*, lat. *pûlex*, alb. *plesht*, arm. *lu-* in stind. *plúsi-* 'bolha'. Izhodišče za baltoslovansko in afg. besedo je ide. **b(h)lusā* 'bolha', za ostale jezike je treba rekonstruirati začetni *p-* (Be I, 32, ES II, 129 s., Po, 102 s.).

bólha -e stil. -é [ɥh] ž (ó) *majhen zajedavec z daljšimi zadnjimi nogami*: bolha skače; bolha ga grize, pika; imeti, loviti, obirati si bolhe; opikan od bolh / pasja bolha ♦ igr. bolhe *družabna igra, pri kateri prožijo igralci okroglo ploščice v posadico*; zool. listne bolhe *zajedavske žuželke na rastlinah, Psyllidae*; povodna bolha *droben rakec, ki živi v stoječih vodah, Daphnia pulex*

bólha¹ -e tudi bôlha -é [ɥh] ž, druga oblika dalje -i, -ó, -i, -ó; -é, -á, -áma, -é, -áh, áma; -é, -á, -ám, -é, -áh, -ám i (ó; ó ĕ; ó ĕ;) ~ skače
bólha² -e [ɥh] ž (ó) knj. pog. |avtomobil znamke Fiat|

Kdaj bi uporabili te priročnike? (Dopolnite.)

Prvi priročnik bi vzeli v roke, če bi nas zanimal _____ besede, drugega, če bi iskali _____, in tretjega, če besede ne bi znali prav _____.

(6 točk)

15. V 4. odstavku drugega besedila lahko najdete primer za **dve** od treh vrst prevzetih besed. Pripisite ju na ustrezni mesti.

Izposojenka: _____

Tujka: _____

Citatna beseda: _____

(2 točki)

16. Preberite slovarski sestavek iz SSKJ.

móhant -a m (ô) gastr. *skuta ostrega vonja in pikantnega okusa, narejena iz posnetega kravjega mleka*: za malico je imel kepo mohanta

Beseda **móhant** (konec 3. odstavka prvega besedila) je

- narečna.
- zastarela.
- strokovna.
- žargonska.

(Podčrtajte ustrezno.)

Iz slovarskega sestavka prepišite tisti podatek, ki potrjuje vašo odločitev o ustrezni podčrtavi.

(3 točke)

17. Naslednjim izpeljankam obkrožite koren in izpišite tisti dve, ki **nista** manjšalnici.

Obkrožitev korena: *v a s i c a k n j i ž i c a p r a v l j i c a*
o g r l i c a b e s e d i c a p e š č i c a

Manjšalnici nista: _____

(4 točke)

18. V besedni zvezi '*peščica ljudi*' (4. odstavek prvega besedila) je raba besede *peščica* slogovno zaznamovana,

saj ne pomeni _____, temveč _____.

(2 točki)

19. Tvorjenka *predgovor*

- ima enodelno/dvodelno besedotvorno podstavo.
- je nastala z izpeljevanjem/zlaganjem/sestavljanjem/sklapljanjem.
- ima skladenjsko podstavo *kar je pred govorom/kratek sestavek pred knjižnim besedilom*.

(V vsaki vrstici podčrtajte ustrezno.)

(3 točke)

20. Besedilo dopolnite z ustreznimi oblikami besed oz. besednih zvez v oklepaju.

V Bohinju in okolici se da dihati s polnimi _____ (pljuča). Pred _____ (dve leti), ko sem ves obložen z _____ (drva) hitel s planin, nisem mogel občudovati teh bohinjskih _____ (čudo). Čevlji so mi pritiskali kar na tri _____ (kurje oko), zato sem se ustavil pri _____ (svoj dober) prijatelju in njegovi ženi. Od _____ (onadva) sem seveda pričakoval pomoč, pa mi z _____ (nič) nista mogla pomagati. Žena je _____ (bolan) ležala v postelji, ker jo je opikal cel roj _____ (brencejl).

(7 točk)

21. V treh povedih je oziralni zaimek rabljen neustrezno. Prečrtajte neustrezne zaimke in nad njimi napišite ustrezne.

Všeč so mi razlage, katere so zbrane v zbirki bohinjskih pravljic.

Bohinj je dobil ime po stari vrsti bohinjskega sira, katerega vonj je bil zelo močan.

Sorodna imena imajo kraji, za katere je značilno blato.

Ljudsko izročilo je zapisano v tisti prikupni pripovedki, katera pravi takole ...

Nastalo je veliko razlag, med katerimi je težko najti pravo.

Povejte mi ime pisca, katerega razlaga je najprepričljivejša.

(3 točke)

22. Ali je podčrtana beseda upravičeno rabljena v množinski obliki? (Obkrožite.)

Od navdušenja je dvignil roke in globoko vdihnil sveži gorski zrak.

DA / NE

Svojo rešitev utemeljite v povedi.

(4 točke)

23. Razlaga domačinov o nastanku Bohinja je vzeta iz pravljice. V zadnji povedi prvega besedila je trditev Bohinjcev zapisana

z odvisnim govorom / **s premim** govorom.

(Podčrtajte ustrezní izraz ob poševnici.)

Preoblikujte in zapišite poved tako, da boste za trditev Bohinjcev uporabili drugo vrsto poročanega govora.

(4 točke)

24. Pripíšite stavek, ki bo (skladno z vsebino izhodiščnega besedila) izražal vsebinsko **pojasnilo** osnovnega stavka.

Ko je Bog delil svet, je Bohinjcem podaril najlepši del, _____

_____.

(2 točki)

25. Kako sta med seboj besedilno povezani naslednji povedi? Podčrtajte naveznik in nanašalnico ter poimenujte način navezovanja.

Znana je tudi anekdota o Nemcu. Tujec je bil v Bohinju prepričan, da ga peljejo na konec sveta.

Način navezovanja: _____

Beseda, ki ste jo podčrtali v prvi povedi, je
_____ osebek / predmet / del osebká.

(Podčrtajte ustrezno.)

(5 točk)

26. Presodite rabo vejice v naslednji povedi. (Obkrožite črko pred ustrezno trditvijo.)

Ne vemo natančno, ali je katera od teh razlag prava, in to navsezadnje niti ni tako pomembno.

- a) Vejici sta na pravih mestih.
- b) Pred *in* ne bi smela stati vejica.
- c) Odveč sta obe vejici – pred *in* in pred *ali*.

Svojo presojo utemeljite z grafičnim prikazom stavčne sestave te povedi.

(4 točke)

Število besed:

PRAZNA STRAN